

Безручко Любомир Степанович,
кандидат географічних наук, доцент

Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна, e-mail:
lybko1984@gmail.com

ТУРИЗМ У МІСТАХ: СУТЬ, ЧИННИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Мета. Визначити особливості розвитку туризму у містах. Дослідити чинники, які визначають рівень туристичного освоєння урбанізованих територій та проблеми, пов'язані із міським туризмом.

Методика. При написанні статті використано такі методи дослідження: літературний, порівняльний, статистичний, експертних оцінок.

Результати. Встановлено передумови для організації міського туризму. Визначено чинники, що впливають на розвиток туризму в містах. Описано основні напрями залучення функціональних зон міста до туристичної діяльності. Окреслено основні проблеми, пов'язані із розвитком міського туризму.

Наукова новизна. Визначено чинники, які впливають на розвиток міського туризму та залежність видів туризму від функціонального зонування міста.

Практична значимість. Визначення чинників, що впливають на розвиток туризму в містах, дозволяє оптимізувати туристичну діяльність в урбаністичному середовищі. Встановлено залежність міського туризму від функціонального зонування міста, що вказує на потребу врахування туристичних інтересів при містобудівному проектуванні. Визначено найбільш проблемні питання функціонування міського туризму, що потребує вирішення у всіх туристичних містах.

Ключові слова. Міський туризм, урбанізовані території, функціональне зонування.

Безручко Любомир Степанович,
кандидат географических наук, доцент

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, г. Львов, Украина,
e-mail: lybko1984@gmail.com

ТУРИЗМ В ГОРОДАХ: СУТЬ, ФАКТОРЫ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ

Цель. Определить особенности развития туризма в городах. Исследовать факторы, которые определяют уровень туристического освоения урбанизированных территорий и проблемы связаны с городским туризмом.

Методика. При написании статьи использованы такие методы исследования: литературный, сравнительный, статистический, экспертных оценок.

Результаты. Установлены предпосылки к организации городского туризма. Определены факторы, которые влияют на развитие туризма в городах. Описаны основные направления привлечения функциональных зон города к туристической деятельности. Очерчены основные проблемы связаны с развитием городского туризма.

Научная новизна. Определены факторы, которые влияют на развитие городского туризма и зависимость видов туризма от функционального зонирования города.

Практическая значимость. Определение факторов, которые влияют на развитие туризма в городах, позволяет оптимизировать туристическую деятельность в урбанистической среде. Установлена зависимость городского туризма от функционального зонирования города, который указывает на потребность учтения туристических интересов при градостроительном проектировании. Определены

наиболее проблемные вопросы функционирования городского туризма, которые нуждаются в решении во всех туристических городах.

Ключевые слова. Городской туризм, урбанизированные территории, функциональное зонирование.

UDC 911.3

Bezruchko Lubomyr Stepanovich,
Candidate of Geographical Sciences,
Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv,
Lviv, Ukraine e-mail: lybko1984@gmail.com

TOURISM IN CITIES: ESSENCE, FACTORS AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT

Goal. To define the features of development of tourism in cities. To investigate factors that determine the level of the tourist mastering of the urbanized territories and problems related to urban tourism.

Methods. For writing the article such methods of research are used: literary, comparative, statistical, expert estimations.

Results. Pre-conditions are set for organization of urban tourism. Factors that influence on development of tourism in cities are certain. Basic directions of bringing in functional zones of city are described to tourist activity. Basic problems related to development of urban tourism are outlined.

Scientific novelty. Factors are certain that influence on development of urban tourism and dependence of types of tourism from the functional city zoning.

Practical significance. Determination of factors that influence on development of tourism in cities allows to optimize tourist activity in an urbanism environment. Dependence of urban tourism is set on the functional zoning of city that specifies necessity of taking into account of tourist interests at the town-planning planning. The most problematic questions of urban tourism functioning that needs a decision in all tourist cities are certain.

Keywords. Urban tourism, urbanized territories, functional zoning.

Постановка проблеми. З розвитком суспільства значення міст у туристичній діяльності постійно зростає. У науковому вжитку все більшої популярності набуває термін «міський туризм», який розуміється, як відвідування міст з культурно-пізнавальною, розважальною, діловою чи іншою метою. Варто вказати, що місто сьогодні представляється як значне скупчення різноманітних туристичних ресурсів (архітектурних, подієвих, інфраструктурних, природних тощо), що дозволяє зробити туризм в урбанізованій території надзвичайно різноманітним. Проте, не усі міста можуть бути освоєними туристами, що, в першу чергу, визначається їх унікальністю (оригінальністю ресурсів, які розміщені у поселенні), а також вмінням організувати туризм (що часто проявляється в пріоритетності розвитку туризму поряд з іншими видами господарювання). Сьогодні існує низка міст, які мають обмежені ресурси для організації туризму, але добре продумані управлінські рішення дозволили цим поселенням стати лідерами за розвитком туризму. Прикладом може бути місто Лас-Вегас, яке щорічно відвідує більше 38 мільйонів чоловік. Враховуючи сказане,

актуальним є питання вивчення чинників, що впливають на нерівномірність у розвитку міського туризму в різних поселеннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок дослідження міського туризму серед європейських науковців припав на 80 – ті роки ХХ ст. Основна увага таких досліджень приділялась, визначенню міського туризму, особливостям його розвитку в конкретних містах. Серед таких праць варто виокремити дослідження Г. Ешворда, Г. Нойенфельдт та О. Розе [4; 6]. Сьогодні актуальною є праця К. Бокка, яка стосується значення інформаційних технологій для розвитку міського туризму [5].

Серед сучасних українських праць, присвячених цій проблематиці, відмітимо дослідження О.В.Гладкого, О.А. Складова, які стосувались вивчення особливостей розвитку туризму в містах України [1].

Питання мети відвідування туристами міста розкрито у дослідженні І.Г. Смирнова. Зокрема, автор вказує на такі різновиди туризму, які можуть бути здійснені у місті: діловий; шопінг; подієвий; культурно-пізнавальний; релігійний; освітній; лікувально-оздоровчий; екстремальний туризм [2].

Узагальнення інформації про міський туризм відображене у монографії за редакцією І.М. Писаревського [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значне зацікавлення науковцями до теми міського туризму, детальнішого опрацювання потребує визначення чинників, які впливають на туризм у місті. Також поза увагою залишилось питання зв'язку функціонального зонування міста та туризму в ньому.

Формування цілей статті (Постановка завдань). Метою дослідження є з'ясування особливостей розвитку туризму в містах, вивчення чинників, які визначають рівень туристичного освоєння урбанізованих територій. Основне завдання статті полягало у встановленні передумов для організації міського туризму, виокремленні чинників, що впливають на його розвиток, окресленні основних проблем, пов'язаних із розвитком туризму в містах.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що мета відвідування міста може бути різною, єдиним об'єднуючим фактором такого різновиду туризму є перебування туриста у міському середовищі. Відповідно, місто - це населений пункт з відносно великою кількістю та густотою населення, яке, переважно, зайняте в промисловості або сфері послуг.

Феномен активного освоєння міських територій у туризмі пояснюється декількома перевагами урбанізованої території з-поміж інших:

- високою щільністю туристичних об'єктів на незначній площі;
- основу відвідувачів становлять жителі інших міст, що пояснюється прагненням людини перебувати у звичному середовищі;
- доступність міських поселень з точки зору транспортного сполучення (визначається низькою вартістю та широким вибором перевізників, а також кращим станом транспортної інфраструктури);

- більша динамічність у порівнянні з сільськими територіями;
- можливість забезпечити повноцінний відпочинок за короткий період часу (що актуально, враховуючи тенденцією суспільства, використовувати декілька короткострокових відпусток у рік);
- більше покриття мережею Інтернет та ширшою пропозицією резервування та надання послуг через гаджети, що спрощує отримання послуги для сучасного споживача;
- вища рекреаційна ємність урбанізованих територій у порівнянні з природними;
- широкий спектр вибору та можливість самостійного планування відпочинку [5].

Згідно досліджень компанії Euromonitor у 2015 р. лідером у світі за кількістю туристів, які відвідали місто, є Гонконг (26,7 млн.), наступними у послідовності були Бангкок (18,7 млн.), Лондон (18,6 млн.), Сінгапур (16,9 млн.), Париж (15,0 млн.). У десятку найбільш відвідуваних увійшли також Макау, Дубай, Стамбул, Нью-Йорк, Куала-Лампур, що вказує на значний розвиток міського туризму в мегаполісах Азії [7]. Аналіз туристичних потоків у світі вказує на лідерство за розвитком туризму в містах Азії, Європи, Північної Америки, Близького Сходу. Значно меншими темпами розвивається міський туризм у Південній Америці та Африці, що пов'язане із низьким економічним розвитком країн цих регіонів.

На туристичну популярність міст впливає низка чинників, які пов'язані як із самим населеним пунктом, так і ситуацією у країні та регіоні, де воно знаходиться. Загалом, вважаємо, що чинники розвитку міського туризму варто поділити на внутрішні, зовнішні, а також окремо можна виділити вподобання туристів (рис. 1).

Серед внутрішніх чинників важливим є наявність туристичних ресурсів, адже саме значне скупчення туристичних об'єктів дозволяє підсилити атрактивність міста та збільшити час перебування туристів. Окрім цього, чим більше різноманітних ресурсів знаходяться у місті, тим більш привабливим воно буде для відпочинку.

Другим важливим чинником є наявність інфраструктури, яка включає як туристичну (готелі, ресторани, екскурсійні фірми, системи розваг), так і міську (транспорт, медичні заклади, інформаційне забезпечення тощо).

Розвиток міського туризму можливий тільки при зацікавлені міської влади, адже саме вона є координатором туристичного розвитку міста. Зокрема, визначає туристичні пріоритети, контролює членів туристичного ринку, здійснює кроки для зменшення негативного впливу від надмірного розвитку туризму та інше.

У світі є значна кількість міст, які впродовж історичного розвитку суспільства здобули визнання серед значної кількості населення, що сприяє їх туристичному освоєнню. Для прикладу, Єрусалим – релігійне, Лондон – економічне, Рим – релігійне, культурне тощо. Відмітимо, що чим

ширше коло людей зацікавлене туристичними об'єктами міста, то інтенсивніше розвивається туризм. Зокрема можна виділити міста світового, регіонального та державного значення.

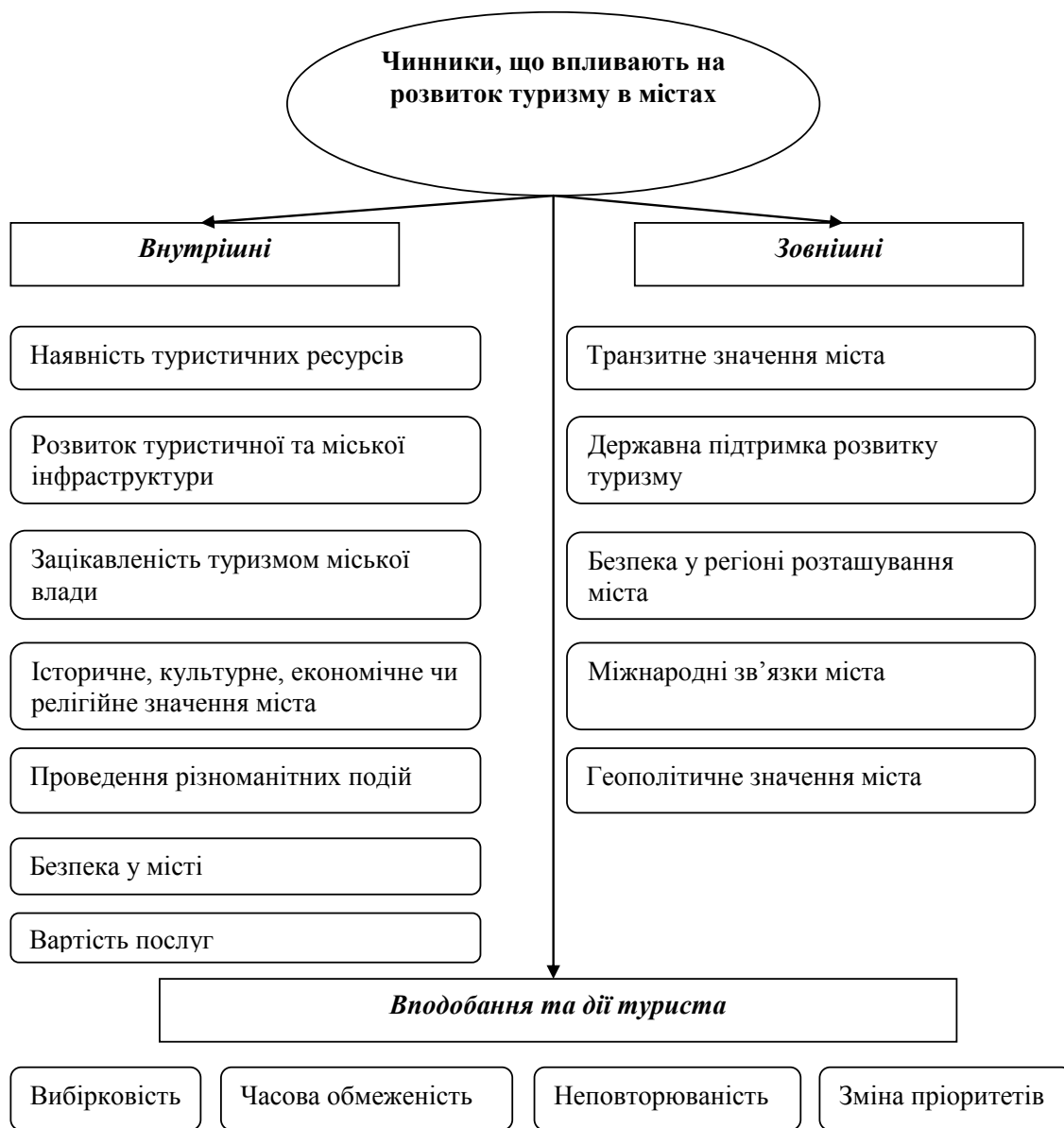

Рис. 1. Чинники, що впливають на розвиток туризму в містах

Суттєвим інструментом для популяризації міста є проведення у ньому різноманітних заходів (спортивних, мистецьких, економічних тощо). Прикладом може бути м. Давос (Швейцарія), у якому під час роботи «Всесвітнього економічного форуму» перебувало близько 3 тис. осіб, а засоби розміщення та харчування міста бронювали заздалегідь. Окрім цього, організатори форуму, а також Швейцарське правління дають додаткові кошти місту на організацію цього заходу, що впливає на його розвиток. Чинником, який стимулює міський туризм, є безпека. Зокрема, приклад Парижа вказує, що терористичні загрози у місті можуть істотно

зменшити кількість гостей. Суттєво зменшується кількість туристів, коли у регіоні нестабільна військово-політична ситуація.

Підсиленням туристичного розвитку міста є його транзитне значення, більш популярними є міста, які знаходяться на перетині туристичних маршрутів. Наприклад, м. Львів відвідують туристи, основною метою яких є подорож у Карпати (Львів є основним транспортним вузлом, який знаходиться неподалік Українських Карпат).

Туризм у місті не може існувати відособлено від туризму в країні, тому нормативно-правова база країни буде визначати особливості розвитку туристичної сфери. Окрім цього, чіткість законодавчої бази та державної політики формують сприятливий мікроклімат для інвесторів та надають туристу відчуття захищеності.

Важливим напрямком туристичної діяльності у місті є посилення їх міжнародної співпраці, спрямованої на пошук інвестицій, ринку туристів та промоції своїх можливостей. Така співпраця може проявлятися у контактах із державними органами інших країн, міжнародними організаціями, закордонними громадськими організаціями, а також іншими містами.

Розвиток міського туризму часто залежний від геополітичної ситуації.

Окрім чинників, які формує нам специфіка міста, варто вказати і на залежність міського туризму від вподобань та дій туриста. Зокрема, можна виділити наступні риси туризму в місті, які залежать саме від рекреанта:

- вибірковість (туристи використовують тільки незначну частину міста);
- часова обмеженість (тривалість перебування відвідувачів міста є короткою);
- неповторюваність (зазвичай туристи не повертаються до уже відвіданого міста);
- зміна пріоритетів (внаслідок зміни туристичних смаків формується різна мета поїздки).

Особливості туристичного використання території міста залежить від функціонально-територіального планування міста, яке обґрунтовується у «Генеральному плані міста». Відмітимо, що, згідно функціонального зонування, місто поділяється на різні частини в залежності від призначення, тому не всі зони освоєні в туризмі. До туристичного використання залучені наступні функціональні зони міста (таблиця 1).

Як бачимо, з функціонального зонування міст найбільшого туристичного використання зазнають зони громадсько-ділової та комерційної діяльності (включаючи історичний ареал міста), ландшафтно-рекреаційна та землі ПЗФ, які залучаються до безпосереднього перебування туристів, а також для задоволення їх потреб. Значного туристичного використання зазнає зона транспортної інфраструктури, якою туристи потрапляють у місто. Саме на цих об'єктах часто надається початкова інформація про послуги які можна отримати у поселенні.

Таблиця 1

Основні напрями залучення функціональних зон міста до туристичної діяльності

<i>Назва функціональної зони</i>	<i>Використання в туризмі</i>	<i>Основні напрями використання зони туристами</i>
Громадсько-ділової та комерційної діяльності	використовується	Екскурсії, шопінг, проживання; харчування; відвідування різноманітних подій
Ландшафтно-рекреаційна	використовується	Екскурсії; оздоровчі та пізнавальні заходи; відвідування різноманітних подій
Житлова (сельбищна)	практично не використовується	Проживання
Виробнича (Промислово-виробнича)	практично не використовується	Екскурсії з промисловим ухилом; екстремальні види відпочинку
Транспортної інфраструктури (Зовнішнього транспорту)	використовується	Місця приїзду туристів; інформування туристів
Комунально-складські зони	не використовується	
Спеціального призначення (меморіальна, військова)	практично не використовується	Екскурсії по некрополях
Земель ПЗФ	використовується	Екотуризм, пізнавальні екскурсії

Менш масово використовується виробнича зона та спеціального призначення, що залежить від широко відомості об'єктів, які тут знаходяться, а також уміння їх популяризації. Практично не освоєними для туристів є житлова та комунально-складська зона, що дозволяє забезпечити комфортне проживання для мешканців міста та зменшити туристичне навантаження на місто.

Варто вказати, що сьогодні, внаслідок масової забудови міст, межі між цими зонами є умовними, що створює труднощі для територіального планування розвитку туризму в містах.

Попри численні позитивні ефекти від розвитку туризму в містах слід вказати і на недоліки, які потребують детального дослідження та вирішення. Серед них виокремимо наступні:

- туристичне перевантаження певних частин міста (історичні, ділові, транспортні зони), як наслідок знищення туристичних об'єктів;
- конфлікт туристів та місцевого населення (появляється внаслідок дискомфорту місцевих жителів, що є причиною спільного споживання, конфліктних ситуацій, збільшення вартості життя у місті тощо);
- «музеювання» частини міста (не використання місцевим населенням певних частин міста);
- нехтування думкою жителів міста у питаннях туристичного освоєння поселення;
- ріст злочинності (проституція, наркоманія, крадіжки тощо);

- втрата цінності міста (приспосовування до туризму часто провокує зміни у історичній забудові міст).

Вказані проблеми розвитку міського туризму спонукають до пошуку нових підходів організації туристичного використання урбанізованих територій. Зрозуміло, що для кожного міста вирішення проблем розвитку туризму повинно базуватись на індивідуальному підході, проте основою повинне бути вдало розроблене просторово-часове планування розвитку туризму. Для цього першочерговим завданням є встановлення сучасних тенденцій розвитку туризму в конкретному поселенні, з'ясування думок туристів та місцевого населення, визначення територій, яким загрожує надмірне туристичне навантаження тощо. Як наслідок, згаданий план повинен передбачати механізми розвантаження освоєних туристами ділянок міста завдяки залученню інших територій. У зв'язку з цим, актуальною є впровадження концепції «розумних міст», що дозволить оптимізувати збір інформації та сприятиме пошуку оптимальних рішень для розвитку туризму в містах.

Висновки. Відвідування міських територій з туристичною метою, сьогодні є одним із найбільш динамічних видів туристичної діяльності суспільства, тому потребує детальних наукових досліджень. Відмітимо, що на розвиток міського туризму впливають зовнішні та внутрішні чинники, а також туристичні тенденції, що потрібно враховувати при дослідженні цього різновиду туризму.

Важливим елементом вивчення міського туризму є прослідковування його просторового поширення та залежності від функціонального зонування міста, адже саме комплексне просторове планування розвитку міського туризму дозволяє вирішити численні проблеми, пов'язані із інтенсивним туристичним освоєнням міст.

Список використаних джерел:

1. Гладкий О.В. Особливості формування та розвитку міського туризму в Україні / О.В. Гладкий, О.А. Скляр // Географія та туризм : Наук. зб. – К., 2017. – Вип. 38. – С. 71 – 81.
2. Смирнов І.Г. Іміджмейкинг та брендинг туристичної дестинації (на прикладі міського туризму) / І.Г. Смирнов // Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка – Географічні науки. – 2017. – Випуск 8. – С. 154 – 174.
3. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. І. М. Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 284 с.
4. Ешворт Г. Міський туризм: нестійкість в увазі / Ешворт Г./ прогрес в туризмі, рекреації, управлінні гостинністю. - № 1. – Лондон, 1989. – С. 33 – 54.
5. Бокк К. Зміни у міському туризмі та їх значення для майбутнього міст [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40309-015-0078-5>
6. Генріх Нойєнфельдт, Олаф Розе Міський туризм як економічний фактор в Аахені. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.geogr.uni-goettingen.de.
7. Найпопулярніші місця призначення у містах 2017 року [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://blog.euromonitor.com/2017/01/top-100-city-destination-ranking-2017.html>

Список использованных источников:

1. Гладкий О.В. Особенности формирования и развития городского туризма в Украине / О.В. Гладкий, О.А. Складаров // География и туризм : Наук. сб. - К., 2017. - Вып. 38. - С. 71 - 81.
2. Смирнов И.Г. Имиджмейкинг и брендинг туристической дестинації (на примере городского туризма) / И.Г. Смирнов // Научные записки СумДПУ имени А.С. Макаренка - Географические науки. - 2017. - Выпуск 8. - С. 154 - 174.
3. Туризм и город : опыт, проблемы и перспективы : монография / за заг. ред. И. М. Писаревського; Харьк. нац. акад. город. хоз-ва. - Х.: ХНАМГ, 2011. - 284 с.
4. Ashworth G.J. Urban Tourism: an imbalance in attention / G.J. Ashworth // Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management . – Volume One. – Belhaven, London, 1989 – p. 33–54.
5. Bock Kerstin The changing nature of city tourism and its possible implications for the future of cities [electronic resource]: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40309-015-0078-5>
6. Henrike Neuenfeldt, Olaf Rose Urban tourism as an economic factor in Aachen. [electronic resource] : www.geogr.uni-goettingen.de
7. Top 100 City Destinations Ranking 2017[electronic resource] : <http://blog.euromonitor.com/2017/01/top-100-city-destination-ranking-2017.html>

References:

1. Hladkyi O.V. Features of forming and development of municipal tourism are in Ukraine / O.V. Hladkyi, O.A. Skliarov // Geography and tourism. - K., 2017. - Edition. 38. – P. 71 –81.
2. Smirnov I.G. Imagemaking and Branding of Tourist Destinations (on Ex-ample of Urban Tourism). / I.G. Smirnov // Scientific messages of Sumy SPU of the name of A.S. Makarenka is Geographical sciences. - 2017. Edition 8. - P. 154 - 174.
3. Tourism and city : experience, problems and prospects : monograph / za zah. red. I. M. Pysarevs'koho; Khark. nats. akad. mis'k. hosp-va. – Kh.: KhNAMH, 2011. – 284p/
4. Ashworth G.J. Urban Tourism: an imbalance in attention / G.J. Ashworth // Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management . – Volume One. – Belhaven, London, 1989 – p. 33–54.
5. Bock Kerstin The changing nature of city tourism and its possible implications for the future of cities [electronic resource]: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40309-015-0078-5>
6. Henrike Neuenfeldt, Olaf Rose Urban tourism as an economic factor in Aachen. [electronic resource] : www.geogr.uni-goettingen.de
7. Top 100 City Destinations Ranking 2017[electronic resource] : <http://blog.euromonitor.com/2017/01/top-100-city-destination-ranking-2017.html>